Kirjallinen kysymys KK 474/2020 vp

Katja Hänninen vas ym.

Kirjallinen kysymys palomiesten varallaolojärjestelmän muutoksen vaikutuksista turvallisuuteen

Eduskunnan puhemiehelle

Varallaolojärjestelmällä on pitkä perinne pelastustoimessa niin vakinaisen henkilöstön kuin sopimushenkilöstönkin osalta. Järjestelmällä on varmistettu varsinkin virka-ajan ulkopuolella tietty lähtövalmius pelastustoimen hälytystehtäviin. Järjestelyjä on ollut monenlaisia mm. varallaolijan tavoitettavuusajan kuin maksettavan varallaolokorvauksenkin osalta.

Työtuomioistuin teki maaliskuussa päätöksen, jonka mukaan palomiesten varallaoloaika on tosiasiassa työaikaa, josta kuuluu maksaa täysi palkka. Tämä on merkittävä parannus palomiesten asemaan, sillä aiemmin varallaoloajasta on maksettu esimerkiksi 30 prosenttia normaalista palkasta. Kohtuuttoman lyhyet varallaoloajat ovat vaikeuttaneet työntekijöiden oikeutta aitoon vapaa-aikaan tai vaihtoehtoisesti riittävään palkkaan. Päätöksessä kyseessä oli viiden Keski-Suomen pelastuslaitoksen työntekijän tilanteesta.

Samasta aiheesta on vireillä kanteita muuallakin Suomessa. Lisäksi EU:n tuomioistuimella on asiasta vireillä saksalaisen pelastusaseman varallaoloaikaan liittyvä erimielisyys, ja päätös tulee todennäköisesti vaikuttamaan merkittävästi varallaolojärjestelmän tulevaisuuteen myös Suomessa. Koska työtuomioistuin saattaa määrätä varallaolleille palomiehille merkittäviä saatavia jälkikäteen maksettaviksi, moni pelastuslaitos on jo nyt päättänyt luopua varallaolojärjestelmästä.

Varallaolojärjestelmän muutoksilla on merkittävä vaikutus turvallisuuteen koko valtakunnan alueella, kuten myös Raahen seudulla. Varallaolokäytäntö nykyisellään on loppumassa Jokilaaksojen pelastuslaitoksessa, ja se koskee sekä pää- että sivutoimisia palolaitoksia. Raahen paloaseman esimies ryhtyy hoitamaan laajalla alueella pelastustoiminnan johtamista. Vihannin paloasema jää varallaolon ulkopuolelle, joten siellä saattaa yksiköiden lähtövalmius jäädä täysin vapaaehtoisuuden varaan. Maakunnan toiseksi suurimmassa kaupungissa on merkittävää ja rakenteilla olevaa teollisuutta, kulttuurihistoriallisesti arvokkaita puurakennuksia ja meri, jotka onnettomuuden sattuessa vaativat laajaa ja nopeaa pelastustoiminnan valmiutta. Pelastuslain mukaan palvelutason tulee vastata paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia.

Varallaoloajan muuttaminen työajaksi vaikuttaa myös kokonaistyöaikaan. Viikottainen kokonaistyöaika saa olla enintään 48 tuntia, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että esim. tyypillisen ammattipalomiehen työvuoron ollessa 24 h voi viikossa olla enintään kaksi työvuoroa. Toisaalta sivutoiminen palomies eli sopimuspalokuntalainen, jonka siviilityö on 40 h viikossa, voi tehdä päätyönsä lisäksi 8 h sivutyötä. Tulkintaa noudattaen esim. yhden henkilön viikonloppuvarallaolon

Valmis
5.0

(64 h) korvaaminen vaatisi 8 sopimuspalokuntalaista. Suomen noin 700 paloaseman viikonloppumiehitys 1+3 vaatisi näin ollen 22 400 palokuntalaista, joita kuitenkin on vain 15 000, eivätkä kaikki tietenkään voi sitoutua jokaiseen viikonloppuun. Tämä aiheuttaa sen, että nykyisen varallaoloajan laskeminen työajaksi ei ole vain kustannuskysymys, vaan myös henkilöstöresurssikysymys, josta todennäköisemmin tulevat kärsimään kaikista pienimmät paloasemat harvaan asutuilla alueilla. Varallaolokäytännöstä luopumiseen liittyvät haasteet ovat kuitenkin valtakunnalliset, ja tulisikin pikaisesti selvittää erilaisten vaihtoehtojen valtakunnalliset toteuttamismahdollisuudet ja niiden vaikutusten arviointi alueiden palvelutasoon sekä henkilöstöön.

Turvallisuuden perusasia on varautuminen, mutta onnettomuustilanteessa ratkaisee reagointinopeus, jotta tilannejohtaminen sekä pelastus- ja sammutustoimet alkavat mahdollisimman pian tapahtuneesta. Varallaolojärjestelmässä on mukana myös sopimuspalokuntalaisia, eli puolivakinaista palokuntaa. Heistä moni on leipätyön ohessa mukana sopimuspalokunnassa. On myös epäselvää, miten luopuminen varallaolojärjestelmästä vaikuttaa heihin.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Kuinka turvaamme palo- ja pelastustoimen nopean saavutettavuuden koko valtakunnan alueella kaikkina vuorokaudenaikoina,

kuinka ratkaisemme ongelman ilman, että kuntien jo nyt suuret maksuosuudet kasvavat kohtuuttomasti,

kuinka selvitämme erilaisten vaihtoehtojen valtakunnalliset toteuttamismahdollisuudet ja niiden vaikutusten arvioinnin henkilöstöön sekä alueiden palvelutasoon ja turvallisuuteen ja

kuinka samalla turvaamme henkilöstön työssäjaksamisen ja riittävyyden myös pienillä paloasemilla?

Helsingissä 8.6.2020

Katja Hänninen vas
Hanna-Leena Mattila kesk